

DNB-enquête beduidend minder warm voor een voortijdige aanschaf van euro's dan mensen uit hogere klassen. Bij mensen met lage inkomens is, zeker in de maand december, de financiële armslag voor voortijdige aanschaf, beperkt, geen onbelangrijk gegeven bij de keuze tussen het banken- en toonbanks scenario.

Verder concluderen de auteurs van het KUB-onderzoek dat het risico van congestie op de valreep van 2001 in het bankenscenario niet groter is dan dat van congestie bij het aanbreken van 2002 in het toonbanks scenario. Zij baseren dit op het feit dat 45% van de respondenten aangeeft ongeveer een week van tevoren euro's te gaan halen, en de overigen nog eerder. Deze resultaten bieden echter geen enkele garantie dat een gespreide opname van chartale euro's vooraf ook daadwerkelijk zal optreden. Er op vertrouwen dat het hier om een beheersbaar proces zal gaan is naïef en riskant. De risico's van een schoksgewijze guldeninname respectievelijk euro-opname zijn in het toonbanks scenario daarentegen kleiner, omdat deze onlosmakelijk verbonden zijn met in de tijd gespreide dagelijkse boodschappen.

Selectie-vertekening

De vragen in de KUB-enquête zijn voorgelegd aan 1900 personen uit een vast panel dat iedere week meewerkt aan opinie-onderzoek. De deelnemers krijgen een computer met modem van CentERdata in bruikleen om snel antwoorden op vragenlijsten te geven. Het panel is weliswaar zo samengesteld dat het qua regionale spreiding, inkomensverdeling en opleiding representatief is voor Nederland, niettemin zijn mensen die bereid zijn met computers te werken en regelmatig deel te nemen aan enquête-onderzoek waarschijnlijk niet representatief voor de Nederlandse bevolking. De geselecteerde mensen zijn waarschijnlijk nieuwsgieriger en beter geïnformeerd dan de gemiddelde Nederlander. Hier-

door kan het gedrag van de deelnemers systematisch afwijken van de populatie. Uit de halfjaarlijkse euro-enquêtes blijkt dat nieuwsgierigen en beter geïnformeerden gekenmerkt worden door een hogere acceptatiegraad van de euro en een grotere bereidheid om in euro's te betalen dan gemiddeld. De KUB-enquête kent daarom een selectie-vertekening ten faveure van het bankenscenario.

Conclusies

Het KUB-onderzoek biedt onvoldoende fundament voor de keuze van het bankenscenario. Ten

eerste wordt het kostennadeel van het toonbanks scenario sterk overschat. Ten tweede spreekt het publiek in de DNB euro-enquêtes een voorkeur uit voor een overgangperiode waarin nog enige tijd met guldens en euro's betaald kan worden. Ten derde onderschatten de auteurs de risico's van het bankenscenario, met name het risico van congestie. Ten vierde is de enquête van de KUB waarschijnlijk behept met een selectie-afwijking ten faveure van het bankenscenario.

Kasper Roszbach
Ad Stokman

Naschrift

euro

De kosten van traagheid

P. Fontein, Th. ten Raa en M. Zegveld*

In ons artikel worden de meerkosten voor het toonbanks scenario opgevoerd van inderdaad circa één miljard gulden Enerzijds is dit een onderschatting, anderzijds een overschatting. Roszbach en Stokman concentreren zich op het laatste door er op te wijzen dat de kosten voor de dubbele administratie en dubbel prijzen ook betrekking hebben op de duale girale fase die zojuist is ingegaan. Dit is op zichzelf juist, maar de overschatting is matig omdat, zoals Roszbach en Stokman stellen, de kosten voor het leeuwendeel betrekking hebben op de duale chartale fase, die specifiek is voor het toonbanks scenario.

* Economisch Instituut Tilburg, Katholieke Universiteit Brabant en TVA Developments BV.

De één miljard gulden is een onderschatting door ons gebruik van de conservatieve DNB-cijfers in plaats van die van het Hoofdbedrijfschap Detailhandel. De door

de detailhandel geschatte kosten voor dubbele administratie en dubbel prijzen belopen volgens de DNB-enquête zo'n f 0,4 miljard, en wij baseren ons hierop, en niet op de (ook in ons artikel genoemde) f 763 miljoen. Bedacht dient evenwel te worden dat de detailhandel slechts 30% voor zijn rekening neemt: f 0,4 miljard is 30% van f 1,3 miljard. De kosten van het bankenscenario zijn de vaste kosten van de euro: omprijzen, software aanpassen, ombouwen van automaten, advieswerk enz. Wij gaan uit van f 5,7 miljard.

Gedrag van het publiek

Roszbach en Stokman vinden ook dat veel mensen bereid zijn een keer extra naar de bank te gaan om guldens in te wisselen of om vooraf een setje euromunten te kopen, maar vinden het naïef en een riskant om hier op te vertrouwen. Dit strookt niet met de Duitse monetaire eenwording van 1 juli

1990¹. De Bundesbank wilde het risico van ondervoorziening niet nemen, aangezien dat het vertrouwen in de Westmark zou ondermijnen. 440 miljoen bankbiljetten werden naar Oost-Duitsland gebracht. Dit volume was 80% hoger dan de circulatie van DDR bankbiljetten. Het is meer dan het dubbele van de E-day operatie in Nederland. De omwisseloperatie volgens het bankscenario verliep geruisloos. Paul de Grauwe concludeert "Technically, this operation was a great success. (...) The experiment clearly demonstrates that, from a technical point of view, a shock therapy can work"².

Het argument dat lagere sociale klassen over onvoldoende geld beschikken om vooraf geld te kunnen wisselen is betrekkelijk. Juist mensen met beperkte financiële middelen zijn (noodgedwongen) in staat uitgaven te plannen. Bovendien wordt volledig voorbij gegaan

aan het feit dat in Nederland volop elektronische betaalmiddelen aanwezig zijn, waarmee geld pas daadwerkelijk wordt opgenomen op het moment dat het wordt uitgegeven. Vanuit sociaal oogpunt is het feit dat detaillisten op (of onder!) het bestaansminimum geconfronteerd worden met aanzienlijke meerkosten relevanter. Het betreft hier immers werkelijke kosten.

Door CentERdata is uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar het optreden van selectievertekening. Al is daarbij nieuwsgierigheid niet specifiek gemeten, leesgedrag onder het panel van bijv. kranten wijkt niet significant af van hetgeen uit andere onderzoeken wordt verkregen. Ook het kennisniveau van de respondenten is herhaaldelijk bestudeerd en wijkt niet significant af van hetgeen met andere enquêtemethoden wordt verkregen. Tevens is uitgebreid

onderzocht of de verblijfsduur in het panel samenhangt met de zogeheten 'need for cognition', de behoefte om over zaken na te denken. Wederom blijkt dat significante verschillen afwezig zijn. De suggestie dat juist op het gebied van het bankscenario selectievertekening aanwezig is ten gevolge van de gehanteerde onderzoeksmethodiek spreken wij dan ook met klem tegen.

Peter Fontein
Thijs ten Raa
Marc Zegveld

1. A. Börsch-Supan, *Neues Geld für neue Länder!*, Case Book, Universität Mannheim, 1998.
2. P. de Grauwe, *The economics of monetary integration*, tweede, herziene druk, Oxford University Press, 1994.

<http://www.nei.nl/nl/esb/esb.htm>

internet

De ESB-site is vernieuwd

De ESB-site op internet, met het voorlopige adres <http://www.nei.nl/nl/esb/esb.htm>, is onlangs geheel vernieuwd en uitgebreid. Op de site is informatie over ESB, en informatie over economie en beleid te vinden.

Om met het laatste te beginnen: iedere week vanaf donderdag staat de inhoudsopgave van de 'nieuwe' ESB op internet, aangevuld met korte samenvattingen van de artikelen en de redactionele bijdrage. Daarnaast kan de site dienen om informatie die eerder in ESB verschenen is, op te sporen. Zo is er een 'economisch alfabet' opgenomen: economische begrippen verklaard en uitgelegd, zoals dat ook gebeurt in aparte kaders bij ESB-artikelen. Ook zijn alle agenda-aankondigingen die in ESB verschenen zijn (of nog zullen verschijnen) via de site te raadplegen. Tot slot wijst de site naar andere interessante economische plekken op internet. Suggesties voor verdere links zijn welkom.

Een ander onderdeel van de site bevat informatie over ESB zelf. Heeft u er wel eens aan gedacht een ESB-bijdrage te schrijven? Op de website staat een lijst met onderwerpen waarover de redactie graag een artikel ziet verschijnen, inclusief de gedetailleerde aanwijzingen voor auteurs. En wilt u elektronisch losse nummers, ESB Dossiers, de cd-rom 'ESB Economie Databank' bestellen, een (proef)abonnement nemen of ons laten weten wat u van het laatste nummer vond? Surfen laat het ons weten!

Redactie ESB